

تئاتر و سینما در ایران و جهان

نویسنده

دکتر فائزه تقی‌پور

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خورشیدان)

شابک	:	978-964-10-4781-0
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۸۴۱۵۸۵
عنوان و نام پدیدآور	:	تئاتر و سینما در ایران و جهان / فائزه تقی پور.
مشخصات نشر	:	اصفهان : دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۴۴۸ ص.
یادداشت	:	کتابنامه : ص. [۴۴۱] - ۴۴۸.
موضوع	:	نمایش -- ایران -- تاریخ
موضوع	:	Theater-- Iran-- History
موضوع	:	سینما -- ایران -- تاریخ
موضوع	:	Motion pictures -- Iran -- History
موضوع	:	سینما -- تاریخ
موضوع	:	Motion pictures -- History
موضوع	:	نمایش -- تاریخ
موضوع	:	Theater -- History
رده بندی دیویی	:	۷۹۲/۰۹۵۵
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ت۷۶/ت۷۶ PN۲۹۵۴
سرشناسه	:	تقی پور، فائزه، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده	:	سنگار آزاد اسلامی. واحد خوراسگان
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا

ناشر: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

نشانی: اصفهان، خیابان جی، صندوق پستی: ۸۱۵۹۵-۱۵۸

تلفن: ۰۳۱-۳۵۳۵۴۰۰۱، فاکس: ۰۳۱-۳۵۳۵۴۰۰۲، Email: info@khuisf.ac.ir

تئاتر و سینما در ایران و جهان

مؤلف: دکتر فائزه تقی پور

مدیر تولید: فاطمه دادرس

طراح جلد: شمیم شکرانی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۶

ناشر همکار: اندیشه گویا

قیمت: ۳۶۰۰۰ تومان

© حق چاپ محفوظ است.

مرکز فروش: ۰۳۱-۳۲۲۱۹۹۷۸ و ۰۳۱-۳۵۳۵۴۱۷۰

فهرست مطالب

۱۵.....	پیش‌گفتار.....
۱۹.....	مقدمه.....
۲۱.....	فصل اول: تئاتر در جهان.....
۲۱.....	مقدمه‌ای بر تئاتر.....
۲۳.....	نظریه‌های مردم‌شناسی مرتبط با تئاتر.....
۲۴.....	خاستگاه تئاتر.....
۲۵.....	عناصر مشترک در تئاتر.....
۲۸.....	هنر و آیین در مصر باستان.....
۳۱.....	هنر و تئاتر در یونان.....
۳۲.....	خاستگاه تراژدی در یونان.....
۳۵.....	ارکان تئاتر یونان.....
۳۸.....	تئاتر یونان پس از سده پنجم پیش از میلاد.....
۳۹.....	تئاتر هلنی.....
۴۰.....	تئاتر و درام رومن.....
۴۲.....	تئاتر بیزانس.....
۴۵.....	نمایش در هند.....
۴۶.....	ادبیات سانسکریت ریشه‌نمایش هند.....

۴۹	تئاتر در چین.....
۵۱	تئاتر اروپای غربی (قرن ششم تا نهم میلادی).....
۵۳	اروپا و تنوع در (درام عبادی) از کلیساها.....
۵۵	مراسم و آیین درام عبادی در اروپا.....
۵۵	تئاتر و درام در اواخر قرون وسطی.....
۵۷	نمایش فارس در قرون وسطی.....
۵۹	مراسم درباری و نمایش های خیابانی.....
۶۱	تئاتر در اسپانیا.....
۶۴	تئاتر انگلستان.....
۶۶	تماشاگران و تره های انگلیسی.....
۶۷	تئاتر در اسپانیا.....
۶۸	تئاتر در فرانسه.....
۷۰	مولیر در فرانسه (۱۶۲۲-۱۶۷۳).....
۷۲	ویژگی نمایشنامه های مولیر.....
۷۵	فصل دوم: انواع نمایش های ایرانی و برخی آیین های مربوط به تقلید.....
۷۸	تقلید.....
۸۲	بقال بازی.....
۸۷	کچلک بازی.....
۸۹	صورت بازی.....
۹۳	لال بازی.....
۹۸	مسخرگی.....
۹۸	تماشا.....
۹۹	تخت حوضی.....
۱۰۴	سیاه.....
۱۰۵	لعبت بازی (خیمه شب بازی).....
۱۰۶	خیمه شب بازی در ایران.....

۱۰۷	چهار صندوق
۱۰۸	پهلوان کچل
۱۰۹	حاج آقا سورمه‌ای
۱۱۳	فصل سوم: برخی آیین‌های مربوط به عزاداری محرم
۱۱۳	تعزیه در ایران
۱۱۷	زنان و تعزیه
۱۱۹	تعامل فرهنگ ایرانی با تعزیه
۱۲۱	لباس تعزیه
۱۲۲	موسیقی تعزیه
۱۲۳	متن تعزیه
۱۲۴	پولکه
۱۲۵	توق گردانی
۱۲۶	جریده
۱۲۸	حجله گردانی
۱۲۹	سنگ‌زنی
۱۳۱	سینه‌زنی
۱۳۲	علم گردانی
۱۳۵	قمه‌زنی
۱۳۵	کتل‌بندی
۱۳۸	کرب
۱۳۸	نخل گردانی
۱۴۳	نوحه خوانی
۱۴۴	روضه خوانی
۱۴۷	هفته‌جار
۱۴۹	فصل چهارم: رقص‌ها و حرکات فیزیکی و نمایشی
۱۴۹	بازنمایی رقص

۱۵۷	یزله خوانی
۱۵۹	شیشه بازی
۱۶۰	سایه بازی
۱۶۳	فصل پنجم: برخی آیین‌های مربوط به سوگ در ایران
۱۶۳	سوگ سیاوش
۱۶۵	سوگ آیین چمر (چمر خوانی)
۱۶۹	سوگ ایرج
۱۷۱	سوگ سروین
۱۷۲	سوگ انی
۱۷۵	سوگ یحیی
۱۷۶	شتر قربانی (شتر سنان)
۱۷۹	فصل ششم: نمایش‌های فرنگی
۱۷۹	مهرکه گیری
۱۸۲	حقه بازی
۱۸۳	فانوس خیال
۱۸۵	لوتی گری
۱۸۷	سخنوری
۱۹۱	نظم خوانی
۱۹۱	نقالی
۱۹۶	شاهنامه خوانی
۱۹۹	قصه خوانی و قصه گویی
۲۰۳	حکایت گویی
۲۰۳	مناقب خوانی و فضایل خوانی
۲۰۵	فصل هفتم: برخی بازی‌های متداول در ایران
۲۰۶	ترنابازی
۲۰۷	بازی‌های پتانی

۲۰۸	شمشیربازی
۲۱۰	چوگان‌بازی
۲۱۵	قبق‌اندازی
۲۱۶	برخی بازی‌های متداول با حیوانات
۲۱۷	قوچ‌بازی
۲۱۷	گاوبازی
۲۱۷	خروس‌بازی
۲۱۸	چوب‌بازی
۲۲۰	بندبازی
۲۲۱	فصل هشتم: هنرهای نمایشی مربوط به انواع و مناسبت‌های ملی-محلی
۲۲۱	پرده‌خوانی
۲۲۴	پیش‌پرده‌خوانی
۲۲۷	لهجه کاکایی
۲۲۸	عروسی گولی
۲۲۹	جشن عروسی پیرشالیار (شهریار)
۲۳۱	قاشق‌زنی
۲۳۴	کوسه برنشین
۲۳۹	کوسه‌گردی
۲۴۱	میرنوروزی
۲۴۳	جشن شاطر
۲۴۸	جشن آب‌پاشی
۲۴۹	کور اوغلوخوانی
۲۵۰	نکم و نکم‌گردانی
۲۵۷	فصل نهم: تئاتر نمایشی
۲۵۷	بهره‌گیری از ویژگی‌های تئاتر در نظام تعلیم و تربیت
۲۶۱	انواع تئاتر کاربردی

۲۶۷	نمایش مشارکتی و فرایند تعلیم و تربیت
۲۷۰	مخاطب
۲۷۳	تعامل تئاتر و مخاطب از گذشته تا امروز
۲۷۴	مخاطب تئاتر
۲۷۵	عوامل مؤثر بر تقاضای تئاتر
۲۷۶	دولت‌ها و ارتقا تئاتر
۲۷۷	تئاتر درمانی در دنیای کنونی
۲۹۱	فصل دهم: تاریخ سینما در جهان
۲۹۳	بررسی اولیه فیلم‌ها در تاریخ سینما جهان
۲۹۵	نمایش فیلم واکاوی عمومی
۲۹۵	ظهور هالیوود
۲۹۷	نظام استودیویی در هالیوود
۳۰۱	ژانرهای سینمایی
۳۰۲	سینمای وسترن در آمریکا
۳۰۷	سینمای نوآر
۳۱۰	سینمای موزیکال
۳۱۱	کاربردهای فرهنگی سینمای موزیکال آمریکایی
۳۱۲	ژانر جنایی و گانگستری
۳۱۴	سینمای فانتزی با ژانر خیالی
۳۱۷	سینمای نئورئالیست ایتالیا
۳۲۰	سینمای موج نو فرانسه
۳۲۲	فیلم‌های مستقل اروپایی (سینمای هنری)
۳۲۲	سینمای مستقل آمریکا
۳۲۵	فصل یازدهم: تاریخ سینما در ایران
۳۲۵	سینما در ایران
۳۳۷	شروع سینما در ایران

۳۳۸		احداث سالن های سینما در ایران
۳۴۰		تولید فیلم در ایران
۳۴۲		آغاز فیلم فارسی در ایران
۳۴۷		کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و سینما
۳۴۹		نگاهی به سینمای بعد از انقلاب
۳۵۶		سینما دفاع مقدس
۳۶۳		فرهنگ و سینما
۳۶۷		فصل دوازدهم: مباحث علمی مرتبط با سینما
۳۶۷		سینمای مستند
۳۷۱		پیشینه و مفهوم سینمایی مستند
۳۷۳		سیر تاریخی فیلم مستند
۳۷۴		انواع مستند
۳۷۶		دو رویکرد اصلی در مستندسازی
۳۷۶		قواعد اساسی مستندسازی
۳۹۲		سینمای مستند در ایران
۳۹۶		نشانه شناسی در سینما
۴۰۲		تماشاگری، تصویر و نشانه شناسی
۴۰۹		پسامدرنیسم در سینما
۴۱۶		سینمای پست مدرن
۴۱۷		ویژگی های سینمای پست مدرن
۴۲۱		روش تحقیق در فیلم و سینما
۴۲۵		تعاریف تحلیل گفتمان
۴۳۰		نظریه مونتاژ شوروی
۴۳۴		جایزه اسکار
۴۴۱		فهرست منابع و مآخذ

پیش گفتار

تئاتر و سینما دو موضوع هم در عرصه هنر و رسانه محسوب می‌شود. علیرغم اینکه این دو واژه معمولاً در کنار هم به خاتم گرفته می‌شود اما از دو مفهوم و کارکرد متفاوت برخوردار است. عناصر تئاتر شامل بازیگر، متن نمایشنامه، فضای تئاتر، عناصر فنی و کارگردانی است. در تئاتر اصل کار ارتباط بین صحنه و مخاطب بوده و موفقیت عمده تئاتر به عملکرد بازیگر وابسته است و بازیگر بدون واسطه با مخاطبانش ارتباط انسانی برقرار می‌کند. اما در سینما اصل کار ارتباط بین پرده سینما و مخاطب است و کارگردان از عناصر فنی و فیزیکی در کنار عملکرد بازیگر استفاده کرده تا پیامش را گام به گام ساخته و در قالب یک متن تدوین شده ارائه کند. تئاتر با واقعیت و طبیعت برای انتقال پیام سروکار دارد اما سینما برای انتقال واقعیت از ابزار مدد می‌گیرد. تئاتر ریشه در شکل‌گیری گروه‌های انسانی دارد و هر جا که گروهی از انسان‌ها گرد هم جمع شده و زندگی اجتماعی را آغاز کردند، ریشه‌هایی از رقص و نمایش گروهی برای مشارکت، نظم و تولید هنر دیده شده است. از سوی دیگر در کنار نظرات هنرمندان، نظریه‌پردازان رسانه، تئاتر و سینما را دو رسانه گرم و پویا تلقی کرده و گاهی تئاتر و سینما مجزا و گاه در کنار هم، در عرصه هنر و گاهی در مبحث منتقدان رسانه دیده می‌شود. اما آنچه که اهمیت دارد، تئاتر رسانه‌ای گرم و پویا است

که مخاطب فعال و اهل تفکری دارد. محتوای تئاتر و سینما مورد نقد و تحلیل قرار می‌گیرد، اما همیشه برای جذب مخاطب آن ارزش و اهمیت زیادی مطرح است. از سوی دیگر تئاتر و سینما بخشی از فرهنگ و تاریخ یک ملت محسوب می‌شود و گاهی برای بررسی وضعیت مردم در یک دوره زمانی محتوای تئاتر و سینما مورد بررسی قرار می‌گیرد و علیرغم تفاوت‌هایی که در ماهیت این دو هنر یا دو رسانه وجود دارد، اما عوامل و زمینه‌های مشترکی مانند ریشه‌های فرهنگی، مخاطب جمعی و یا انتس آن در تولید هنر نیز مطرح است که بررسی این دو موضوع را در کنار هم توجیه می‌کند.

اثری که در سراسر دیرینه به بررسی تاریخ و زمینه‌های شکل‌گیری تئاتر و سینما در ایران و جهان پرداخته است. البته مبحث تئاتر و سینما بسیار گسترده بود و جمع کردن همه مطالب مرتبط با تاریخ و زمینه‌های شکل‌گیری آن، بسیار دشوار است. لذا در کتاب حاضر سعی بر آن شده که به مسائلی اشاره شود که بیش از سایر موارد به فرهنگ مرتبط می‌باشد. این کتاب در دوازده فصل تنظیم شده است. بخش‌های اول به تئاتر و بخش‌های ثانویه کتاب به مبحث سینما پرداخته است.

گردآوری مطالب این کتاب بیش از زمانی که پیش‌بینی شده بود، به طول کشید و تا آخرین لحظات نیز مطالب و موارد جدیدی که قابل اضافه کردن به متن بود، مورد توجه‌ام قرار می‌گرفت، اما آنچه بسیار مهم و اثر گذر بود، حجم مطالب مرتبط با تاریخ تئاتر در ایران و گسترگی و تنوع این موضوع در سراسر ایران بود. به شکلی که هر شهر و روستایی برای خود گونه‌ای از نمایش‌های طبیعی یا رسمی را داشت که در قالب آداب و رسوم، گاه‌ها هنوز اجرا می‌شد و همین مساله بسیار حجم مطالب را زیاد می‌کرد و به نظر می‌رسد شاید به عنوان یک کار فرهنگی لازم باشد که هنر

آیینی و نمایشی ایران به صورت استانی بررسی شده و برای هر منطقه ایران کتابی مجزا پیرامون نمایش و آیین‌های سنتی آن منطقه پیش‌بینی شود. همچنین تنوع آیین‌ها و نمایش‌های ایران در مقایسه با سایر کشورها بی‌نظیر بود و این کتاب قطره‌ای از این دریای بیکران را در خود جا داده است. همچنین برخورد واجب می‌دانم که از پژوهشگر عرصه تئاتر و نمایش در ایران، یدالله آقاعباسی تشکر نموده، چرا که اینجانب از مجموعه مقالات و کتاب‌های ایشان بسیار بهره بردم. همچنین از زحمات مرتضی شکری در امر ویراستاری کتاب تشکر می‌کنم. امید است که مجموعه حاضر مورد قبول پژوهشگران، دانش‌پویان و علاقمندان حوزه تئاتر، سینما، رسانه و به طور کلی فرهنگ دوستان قرار گیرد.

فائزه تقی‌پور

زمستان ۱۳۹۴